

सर्वोच्च अदालत, संयुक्त इजलास
माननीय न्यायाधीश श्री चोलेन्द्र शमशेर ज.ब.रा.
माननीय न्यायाधीश श्री तेजबहादुर के.सी.
आदेश

०७०-WO-०१९२

विषय: उत्प्रेषण।

काठमाडौं जिल्ला रामकोट गा.वि.स. वडा नं. ९ कछाडथोक बस्ने कान्छी भारती --१ निवेदक
विरुद्ध

भूमिसुधार कार्यालय, काठमाडौं -----१	}	विपक्षी
काठमाडौं जिल्ला रामकोट गा.वि.स. वडा नं. ८ बस्ने वीर बहादुर गिरी -----१		
का.जि.का.म.पा. वडा नं. ३० असनकेलटोल माँसगल्ली बस्ने गजरत्न तुलाधर -----१		
ऐ.ऐ. असन बस्ने लक्ष्मी श्रेष्ठ -----१		
मालपोत कार्यालय, कलंकी, काठमाडौं -----१		
गा.वि.स. को कार्यालय रामकोट, डाँडापौवा -----१		
का.जि.का.म.न.पा. वडा नं. २२ पाको न्युरोड बस्ने जगत कुमारी राजभण्डारी परलोक भै निजको मुद्दा सकार गर्ने ऐ. ऐ. बस्ने राजेन्द्रमान श्रेष्ठ---१ ऐ.ऐ. बस्ने रत्न कुमारी राजभण्डारी -----१		

नेपालको अन्तरिम संविधान, २०६३ को धारा ३२ तथा धारा १०७(२) बमोजिम यसै अदालतको अधिकार क्षेत्रभित्र पर्ने प्रस्तुत रिट निवेदनको संक्षिप्त तथ्य एवं आदेश यस प्रकार छ।

म निवेदकका ससुरा खड्गबहादुर भारतीको २ भाई छोरा इन्द्र बहादुर भारती र मेरा पति स्व. कान्छा भारती हुनुहुन्छ। इन्द्र बहादुर भारती स्व. ससुरा खड्क बहादुर भारती कै जीवनकालमा छुट्टी भिन्दै बस्नु भएको र स्व. ससुरा र मेरो पति स्व. कान्छा भारती सँगोलमै रहेको अवस्थामा ससुरा परलोक भएकोले उहाँको काजकिरिया पुन्यदान समेत मेरो पति स्व. कान्छा भारतीले गरी आउनु भएको थियो। मेरा पति २०५६ सालमा परलोक भएकोले उहाँको हक खाने सबैभन्दा नजिकको हकदार म निवेदक भएको कुरामा विवाद छैन। स्व. ससुरा तथा स्व. पतिको नामको सम्पत्तिमा मेरो हक हुने कुरामा विवाद रहेन। ससुरा स्व. खड्ग बहादुर भारती मोही र जग्गाधनी क्रमशः दुर्गा दास श्रेष्ठ र रत्न कुमारी भएको का.जि. डाँडापौवा गा.वि.स. वडा नं. ९ कि.नं. २४३ क्षेत्रफल १-६-२-० र कि.नं. २६७ क्षेत्रफल १-१४-१-० भएको जग्गामा

आजसम्म पहिले पतिले र हाल मैले जोतभोग गरी आएको र दर्ता बाँकी श्रेस्ता रहेको र दर्ता नभएको जग्गामा मोही नामसारी नहुने भनी विपक्षी भूमी सुधार कार्यालयले साविकमा पति कान्छा भारती र हाल म कान्छी भारतीका नाममा मोही नामसारी गरी पाउँ निवेदन दिन जाँदा नलिई जग्गा जग्गाधनीले दर्ता गरेपछि वा तिम्रो नाममा रैकर परिणत दर्ता भएपछि मात्र निवेदन ल्याउनु भनी मेरो निवेदन दर्ता भएन। लामो समयसम्म जग्गाधनीले दर्ता नगरेको र मैले ससुराको पालादेखि जोतभोग गरी आएको विर्ता जग्गा हुँदा मोहीका नाममा रै.प. दर्ता हुने व्यवस्था विर्ता उन्मूलन ऐन, २०१६ को दफा ७ (क), १२(क) मा भए अनुसार मैले मालपोत कार्यालयमा निवेदन दिई हालसम्म तारेखमा रहेको र सो जग्गा रै.प. भइसकेको हुँदा जग्गाधनीका नाममा दर्ता गरी पाउँ भनी फिल्डबुकमा लेखिएका जग्गाधनी दुर्गा दास श्रेष्ठका हकदार विपक्षी लक्ष्मी श्रेष्ठ र रत्न कुमारीले विपक्षी मालपोल कार्यालयमा निवेदन गरेको अवस्था छ। यसैबीच विपक्षी विर बहादुर गिरीले जग्गाको मोही हक नामसारी गराएको भन्ने हल्ला सुनी मिति २०७०/४/२१ मा नक्कल लिई हेर्दा उक्त जग्गा ०३५ सालमा स्व. मेरा पति र जेठाजुले कृष्ण बहादुर गिरीका नाममा नामसारी गर्ने मंजूर दिई गा.प.को सनाखतको आधारमा स्व. कृष्ण बहादुर गिरी मोही कायम गरिएको र प्रमाणपत्र दिइएको रहेछ। तर उक्त कागजात एवं निर्णय हेर्दा नि.नं. २४३ नभई १४३ को जग्गा उल्लेख भई जग्गाधनी पनि लोक रत्न तुलाधर र कि.नं. २६७ को जग्गाधनी जगत कुमारी भनी उल्लेख गरी निजहरुको मिलेमतोमा विपक्षी भूमी सुधार कार्यालय समेत भई नामसारी गराएको भन्ने रहेछ। उक्त कि.नं. २४३ र २६७ को २ नं. अनुसूची हालसम्म मेरा ससुराका नाममा छ। सो कुरा भूमीसुधार कार्यालयले विपक्षी मालपोत कार्यालयलाई लेखेको मिति ०६७/२/१८ को पत्रको व्यहोरा र भूमीसुधार कार्यालयको मिति २०६७/६/२० को निर्णयमा फिल्डबुक, मोठ सेस्ता २ नं. अनुसूची नापी व्यहोरा नै काफी छ। २०५२ सालमा वीर बहादुरका बाबु कृष्ण बहादुर परलोक भएकोले मोहीयानी हक नामसारी गरी पाउँ भनी निवेदन गरेका छन्। मिति २०६७/६/२० गते कुनै लाभ लिई वा अनुचित प्रभावमा परी मिति २०३५/५/१६ को भूमीसुधार कार्यालयबाट भएको निर्णयमा कि.नं.१४३ लेखिन गएको हो। कि.नं.२४३ कायम गरी मोही नामसारी गर्न सर्जिमिन मुचुल्काका मानिसहरुले लेखाएको मुचुल्का पेश गरेको र सम्बन्धित गा.वि.स. को सिफारिस पत्रबाट सो जग्गा मोहीको मृत्यु भएको हुँदा हकदार छोरा वीर बहादुर गिरीका नाममा मोहीहक नामसारी गरिदिन सिफारिस भई आएकोले का.जि. डाँडापौवा गा.वि.स. वडा नं.९ कि.नं. २४३ र २६७ को क्षे.फ. क्रमशः १-६-२-० र १-१४-१-० जग्गाको मोही कृष्ण बहादुर गिरीका नामबाट भूमी सम्बन्धी ऐन, २०२१ को दफा २६(१) बमोजिम निजका छोरा विर बहादुर गिरीका नाममा मोही हक नामसारी हुने ठहर्छ भनी लेखिएको रहेछ। उक्त कार्यहरु वदनियतपूर्ण मेरो हकको समाप्ती गर्न भएको हुँदा उक्त निर्णय सिफारिस, मोहियानी हकको प्रमाणपत्र बदर गराई आफ्नो नाममा मोहियानी हक नामसारी गराई पाउँ। उक्त नामसारी गर्दा मेरा ससुरा, मेरा पति र म कसैलाई पनि समावेश गरिएको छैन। विपक्षी वीर बहादुरका पिता कृष्ण बहादुर कि.नं.१४३ का मोही

हुन्। कि.नं.२४३ का होइनन्। उक्त कुरा फिल्डबुक र विपक्षी भुमीसुधार कार्यालयले माग गरेको विवरणबाट पनि देखिन्छ। कि.नं.२४३ को जग्गामा मेरो ससुरा खड्ग बहादुरको लगत कट्टा गरी विपक्षीका पिताको नाममा नामसारी गरी मोहियानी हकको प्रमाणपत्र दिने निर्णय भएको देखिदैन। मोहियानी हकको प्रमाणपत्र दिँदा हकै नभएको जग्गाधनी लोक रत्न तुलाधर र जगत कुमारी भनी दिइएको छ। उक्त जग्गाका जग्गाधनी दुर्गा दास श्रेष्ठ र रत्न कुमारी हुन्। सो कुरा फिल्डबुक, २ नं. अनुसूचि मोठ श्रेष्ठा समेतबाट देखिन्छ। जग्गाधनीहरुलाई बुझिएको छैन। मेरो मोहियानी हक गा.वि.स. को सिफारिस सर्जमिन र विपक्षी भुमीसुधार कार्यालयको गलत निर्णयबाट खोसिन सक्ने हुँदैन। तसर्थ गा.वि.स. को सिफारिस, गलत जग्गाधनीले गरेको सनाखत कागज र भुमीसुधार कार्यालय काठमाडौँको मिति ०३५/५/१६ र ०६७/६/२० को निर्णय स्वतः बदर भागी रहेको छ। भूमी सम्बन्धी ऐन २०२१ को दफा २६(१) ले मोहीको मृत्यु पछि निजका एकाधरका व्यक्ति मध्ये जग्गावालाले पत्याएको व्यक्तिले मोहियानी हक पाउने हो। विपक्षी वीर बहादुरका पिता कृष्ण बहादुर मोही नै होइनन्। निजका छोराको मोहियानी हक नामसारी गरि लिन पाउदैन। एका जग्गाधनीको जग्गामा अर्को व्यक्तिको नाम थर ठेगाना नै नमिल्ने व्यक्तिको कागजले जग्गाधनीले मोही पत्याएको मान्न मिल्दैन। निज लोक रत्न तुलाधर वा गजरत्न तुलाधर र जगत कुमारीले दुर्गा दास श्रेष्ठ र रत्न कुमारीको जग्गामा मोही पत्याउन सक्दैनन्। भुमीसुधार कार्यालयको निर्णयले मेरो संविधानद्वारा प्रदत्त धारा १२(च)(छ), धारा १३(१), धारा १९(१) को हकमा आघात पुऱ्याउनु भएको छ। मोही हक कानून बमोजिम जग्गाधनीबाट क्षतिपूर्ति लिएमा बाहेक छोडपत्र हुन सक्दैन। तसर्थ मोही हक विपक्षीका नाममा कायम गरी मोहियानी हकको प्रमाणपत्र दिइएको विपक्षी भुमीसुधार कार्यालयको निर्णय र काम कारवाही उत्प्रेषण आदेशले बदर गरी निवेदकका नाममा मोही हक नामसारी गरी दिनु भन्ने परमादेश जारी गरी पाउँ भन्ने रिट निवेदन पत्र।

यसमा के कसो भएको हो ? निवेदकको माग बमोजिम आदेश किन जारी हुन नपर्ने हो ? आदेश जारी हुन नपर्ने भए सो को आधार र कारण सहितको लिखित जवाफ यो आदेश प्राप्त भएको मितिले बाटाको म्याद बाहेक १५ दिन भित्र पेश गर्नु र अन्तरिम आदेश जारी गर्नु परेन भन्ने यस अदालतको आदेश।

का.जि. डाँडापौवा गा.वि.स. वडा नं.९ कि.नं.२४३ को क्षे.फ. १-६-२-० र कि.नं.२६७ को क्षे.फ. १-१४-१-० जग्गाको साविक मोही खड्ग बहादुर भारती रहेकोमा निज मोही मिति २०३४ वैशाखमा परलोक भई निज मोहीका छोराहरु इन्द्र बहादुर भारती र कान्छा भारतीले तत्कालीन रामकोट गा.वि.स. मा उपस्थित भई उक्त जग्गा ०२१ सालमा सर्वेनापी हुँदा भूलवस मेरा बाबुको नाममा जोत लेखिन गएको हो। उक्त जग्गा कृष्ण बहादुर गिरीले नै जोत कमोद गरेको हुँदा उक्त जग्गा निज कृष्ण बहादुर गिरीकै नाउँमा मोही कायम गर्न मन्जूरी छ भनी

मिति २०३४/१२/३० मा मन्जूरी दिएको र सोही सक्कल मन्जूरी तथा अन्य प्रमाण कागजका आधारमा यस कार्यालयको मिति २०३५/५/१६ का निर्णयले खड्ग बहादुर भारतीको नाम कट्टा गरी कृष्ण बहादुर गिरीको नाउमा उक्त जग्गाको जोत कायम गरिएको। सो निर्णय गर्दा गा.वि.स., वडा नं., क्षे.फ. उल्लेख भएको गा.वि.स. को सिफारिस, मोही खड्ग बहादुर भारतीको छोराहरुले गरिदिएको मन्जूरी, पञ्चायतबाट भएको सिफारिस, सर्जमिन मुचुल्का समेतमा कि.नं.२४३ उल्लेख भएकोमा भूलवश कि.नं.१४३ लेखिन गएको हो। निज कृष्ण बहादुर गिरीको मृत्यु भई निजका छोरा विर बहादुर गिरीले बाबुको नामबाट मेरा नाउमा मोही नामसारी गरी पाउँ भनी माग दावी गर्दा यस कार्यालयबाट स्थलगत सर्जमिन गरी कि.नं.१४३ लाई संशोधन गरी कि.नं.२४३ कायम गरी मिति २०६७/६/२० को निर्णयले वीर बहादुर गिरीका नाममा मोहीहक नामसारी भएकोले रिट खारेज भागी छ भन्ने भूमीसुधार कार्यालयको लिखित जवाफ।

का.जि. डाँडापौवा गा.वि.स. वडा नं.९ कि.नं.२६७ को क्षेत्रफल १-१४-१-० को जग्गा पशुपति बासुकी क्षेत्र र पचलि घाटमा स्थापना गरिएका शिवालय राधाकृष्ण समेत गुठीको गुठी अधीनस्थ जग्गा हो। सो गुठीको सञ्चालक साविकमा मेरी सानिमा जगत कुमारी राजभण्डारी हुनुहुन्थ्यो। सानिमा जगत कुमारी राजभण्डारी अविवाहित हुनु हुँदा उहाँको शेषपछि हक खाने गरी मिति २०५८/७/२७ मा र.नं.३९१४ अष्टलौह गैर समेत खान पाउने गरी शेषपछिको वकसपत्र दिनु भएको छ। निज जगत कुमारी राजभण्डारीको मिति ०६८/१०/१५ गते मृत्यु भई गुठी संस्थान शाखा कार्यालय काठमाडौँको मिति ०६९/१२/२ को पत्रबाट म राजेन्द्रमान श्रेष्ठ समेत गुठी संस्थान ऐन २०३३ को दफा १६(२) अनुसार गुठीयार नियुक्ति भएको हुँदा उल्लेखित कि.नं.२६७ जग्गाको जग्गाधनीको हैसियतमा सो जग्गाको संरक्षण गरी जग्गाको आयस्ताबाट गुठी संचालन गर्ने जिम्मेवारी मैले प्राप्त गरेको छु। विपक्षीका पति कान्छा भारती समेतले रामकोट गा.वि.स. मा गई का.जि. डाँडापौवा गा.वि.स. वडा नं. ९ कि.नं.२६७ को क्षे.फ.१-१४-१-० जग्गा पशुपति बासुकी क्षेत्र र पचलि घाटमा स्थापना गरिएका शिवालय राधाकृष्ण समेतका गुठीको गुठी अधिनस्त जग्गा हो। मोही कृष्ण बहादुर गिरी हुन् भनी लेखाई दिई मोही नामसारी भएको ३५ वर्षपछि हकदारलाई थाहा जानकारी नदिई मोही नामसारी भएछ भनी रिट निवेदन दायर गर्न मिल्ने अवस्था छैन। विपक्षीले उल्लेखित जग्गा जोति खाएको भए मोही नामसारी निर्णय बदर गराई माग्ने बैकल्पिक बाटो समेत विद्यमान थियो। मोहीलाई जग्गाधनी परिवर्तन भएको जानकारी गराउनु पर्ने कानुनी व्यवस्था छैन। रिट खारेज भागी छ भन्ने जगत कुमारी परलोक भै निजको मुद्दा सकार गर्ने शेषपछिको वकसपत्र प्राप्त गर्ने राजेन्द्रमान श्रेष्ठको लिखित जवाफ।

म लिखित जवाफकर्ताको पिता स्व. कृष्ण बहादुर गिरिले सर्वेनापी भन्दा पहिले बाबु बाजेको पालादेखि निवेदन दावीको कि.नं. २४३ र २६७ जग्गा जोतभोग गरी बाली लगाउँदै आउनु भएको हो। मेरो पिता दर्तावाला मोही भई जोताहा पूर्जा समेत प्राप्त गर्नु भएको हो। पिताको २०४८/१२/३ मा कालगितले परलोक भई हकवाला म मात्र एक छोरा भएको नाताले भूमीसुधार कार्यालय काठमाडौँमा मोही नामसारी गरी पाउँ भनी निवेदन दिई मिति २०६७/६/२० मा भूमीसुधार कार्यालय काठमाडौँबाट मोही नामसारी गर्ने निर्णय भयो। निवेदकले दर्तावाला मोही ससुरा ठूलो खड्ग बहादुर हुन् भनी उल्लेख गरेको तथ्य व्यहोरा सरासर झुठो एवं काल्पनिक हो। निवेदकका पतिका नाममा मोही नामसारी हुने अवस्था छैन। नापीको समयमा भूलवस फिल्डबुकमा खड्ग बहादुर भारती भनी लेखिन गएको मात्र हो। सोही आधारमा २ नं. अनुसूचि तयार हुन गएको हो। उक्त जग्गाहरु निवेदकको ससुरा र पति समेतले जोतभोग नगरे पनि भूलवस फिल्डबुक र २ नं. अनुसूचिमा खड्ग बहादुर भारतीको नाम लेखिन गएकोले श्रेस्ता सच्याउनका लागि स्व. पिता कृष्ण बहादुर गिरिले खड्ग बहादुर भारतीको परलोक भएकोले जग्गाधनी र साँध सँधियार बुझी खड्ग बहादुर भारतीको नाउँ कट्टा गरी मेरा नाउँ जोताहा लेखी पाउँ भनी साविक रामकोट गा.वि.स. मा निवेदन दिई उक्त गा.वि.स. बाट सर्जिमिन गराई खड्ग बहादुर भारतीका हकवाला छोरा जेठा इन्द्र बहादुर र कान्छा छोरा सानु कान्छा भारतीलाई निजहरुले मन्जूरी कागज गरी निवेदकका पति तथा जेठाजुले गरि दिएको कागज गा.वि.स. बाट मिति २०३५/१/११ मा भूलबाट खड्ग बहादुर भारती लेखिन गएकोले जग्गा कृष्ण बहादुर गिरिले जोतीआएका छन् भनी सिफारिस गरी इन्द्र बहादुर र सानुकान्छा भारती समेत भई संयुक्त रुपमा मिति २०३५/१/२७ मा भूमी सुधार कार्यालय काठमाडौँमा निवेदन पेश गरी सबै कागज प्रमाण बुझी जग्गाधनीलाई समेत बुझी वास्तविक जोताहा कृष्ण बहादुर देखिन आई जोताहा खड्ग बहादुर भारतीलाई कट्टा गरी दिने भनी २०३५/५/१६ मा निर्णय भई मालपोत कार्यालयमा जनाउ दिएको हो। साविक जग्गाधनी कि.नं. २४३ मा दुर्गा दास श्रेष्ठ कि.नं. २६७ मा राम कुमारी श्रेष्ठ उल्लेख भई भूमीसुधार कार्यालयबाट मोही प्रमाणपत्र दिदा दुर्गा दास श्रेष्ठ र रत्न कुमारी राजभण्डारी उल्लेख भएको छ। भूमीसुधार कार्यालयको मिति २०३५/५/१६ को निर्णयमा भूलवस कि.नं.१४३ लेखिन गएकोमा पछि कि.नं.२४३ संशोधन भइसकेको छ। मेरो पिताको शेषपछि मेरा नाममा भूमि सम्बन्धि ऐन २०२१ को दफा २५, २६(१) बमोजिम भएको मोही नामसारीका सम्बन्धमा निवेदकले प्रश्न उठाउनु पर्ने अवस्था छैन। निवेदकको पतिले भूमि सुधार कार्यालयमा उपस्थित भई जोतहक छोडिसकेको अवस्थामा निवेदिका कान्छी भारतीको हक लाग्ने होइन। कि.नं. २४३ र २६७ का जग्गा दर्ता भएको छैन। वास्तविक जग्गाधनीले जग्गा

दर्ता गर्ने कारवाही मालपोत कार्यालय कलंकीमा चलाइरहेको छ। प्रमाण र कानून बमोजिम भूमीसुधार कार्यालय काठमाडौँबाट निर्णय भएकोले उक्त कामकारवाही र निर्णय समेत वदर हुनुपर्ने होइन भन्ने वीर बहादुर गिरीको लिखित जवाफ।

मूल पूर्खा कर्नेल मेहरमान सिंह राजभण्डारीको छोरा नन्द बहादुर राजभण्डारीको दुई छोरा इन्द्र बहादुर राजभण्डारी र खड्ग बहादुर राजभण्डारी भै निज खड्ग बहादुर राजभण्डारीको पत्नी रत्न कुमारी राजभण्डारी मेरो सासु नाताका व्यक्ति हुन्। निज रत्न कुमारी राजभण्डारीको नाउमा का.जि. डाँडापौवा गा.वि.स. वडा नं. ९ कि.नं. २६७ को क्षे.फ. १-१४-१-० जग्गा साविक श्रेस्ताको आधारमा नाप नक्सा भई फिल्डबुकमा उल्लेख भएको जग्गा हो। निज रत्न कुमारीले आफु बाचुन्जेलसम्म भोग चलन गरी आई दर्ता बाँकी रहकै अवस्थामा निजको कालगतिले २०६०/१०/४ मा परलोक भई सो जग्गाको म हकखाने हकदारले हालसम्म मोहीको कूत बुझी लिई खाई आएको र मालपोत कार्यालय कलंकीमा दर्तामा कारवाही चलिरहेको छ। निवेदकले एकातिर मोहीको हकदार हुँ भनी दावी गरेको छ भने अर्कातिर मालपोत कार्यालय कलंकीमा विर्ता जग्गा मोहीको हैसियतले दर्ता गरी पाउँ भनी उल्लेख गरेको अवस्था छ। वीर बहादुरको नाममा मोहियानी हक नामसारी गर्ने निर्णयहरुमा सुनुवाईको मौका दिनुपर्ने अवस्था नभएकोले कुनै प्रकारको कानूनी कार्यविधि र सारवान कानूनको प्रतिकूल निर्णय भएको छैन। भूमीसुधार कार्यालय काठमाडौँ मिति २०३५/५/१६ र मिति २०६७/६/२० का निर्णय, सिफारिस, मोही प्रमाणपत्र वदर गर्ने संवैधानिक बाटोबाट उपचार गर्ने हकद्वैया छैन। रिट निवेदन खारेज भागी छ भन्ने रत्न कुमारी राजभण्डारीको मुद्दा सकार गर्ने विष्णु देवी राजभण्डारीको लिखित जवाफ।

विपक्षी मध्येका लक्ष्मी श्रेष्ठ र गजरत्न तुलाधरका नाउँमा जारी भएका सूचना मिति २०७१/२/७ मा घरडेरा फेला नपरेको भनी बेपत्ते तामेल भएको र निजहरुको लिखित जवाफ पेश भएको पाईएन। साथै विपक्षी गा.वि.स. कार्यालय रामकोट (डाँडापौवा) को नाउँको म्याद मिति ३०७०/९/१७ मा र मालपोत कार्यालय कलंकीको नामको म्याद मिति २०७०/८/९ मा तामेल भई लिखित जवाफ नपरेको।

नियम बमोजिम दैनिक मुद्दा पेशी सुचीमा चढी आज यस इजलास समक्ष पेश हुन आएको प्रस्तुत रिट निवेदन सहितको मिसिल संलग्न कागजात अध्ययन गरी प्रत्यर्थी विर बहादुर गिरीका तर्फबाट उपस्थित विद्वान वरिष्ठ अधिवक्ता श्री नरेन्द्र कुमार के.सी. र विद्वान अधिवक्ता श्री शिव प्रसाद पौडेलले निवेदकका पतिका नाममा मोही नामसारी हुने अवस्था छैन। नापीको समयमा भूलवस फिल्डबुकमा खड्ग बहादुर भारती भनी लेखिन गएको मात्र हो। भूमि सुधार कार्यालयको मिति २०३५/५/१६ को निर्णयमा भूलवस कि.नं.१४३ लेखिन गएकोमा पछि कि.नं.२४३

संशोधन भइसकेको छ। निवेदकको पतिले भूमीसुधार कार्यालयमा उपस्थित भई जोतहक छोडिसकेको अवस्थामा निवेदिका कान्छी भारतीको हक लाग्ने सक्ने अवस्था छैन। प्रमाण र कानून बमोजिम भूमीसुधार कार्यालय काठमाडौँबाट निर्णय भएकोले निवेदन माग बमोजिम आदेश जारी हुने अवस्था नभएकोले रिट निवेदन खारेज हुनु पर्दछ भनि तथा नेपाल सरकार तर्फबाट उपस्थित विद्वान सह-न्यायाधिवक्ता श्री उद्वव प्रसाद पुडासैनीले कृष्ण बहादुर गिरीको मृत्यु भई निजका छोरा विर बहादुर गिरीले बाबुको नामबाट आफ्ना नाममा मोही नामसारी गरी पाउँ भनी दिएको निवेदनमा स्थलगत सर्जमिन सवुत प्रमाण बुझी कि.नं. १४३ लाई संशोधन गरी कि.नं. २४३ कायम गरी वीर बहादुर गिरीका नाममा कानून सम्मत रूपमा मोहीहक नामसारी गरिएकोले रिट निवेदन खारेज होस् भनी प्रस्तुत गर्नु भएको वहस समेत सुनियो।

उपरोक्तानुसारको वहस सुनी मिसिल अध्ययन गरी हेर्दा निवेदन माग बमोजिमको आदेश जारी हुनुपर्ने हो होइन सो सम्बन्धमा निर्णय दिनुपर्ने देखिन आयो। निर्णय तर्फ विचार गर्दा ससुरा खड्गबहादुर भारतीको २ भाई छोरा इन्द्र बहादुर भारती र मेरा पति स्व. कान्छा भारती भएकोमा इन्द्र बहादुर भारती स्व. ससुरा कै जीवनकालमा छुट्टी अलग भएको। स्व. ससुरा र मेरो पति सगोलमा रही ससुरा परलोक हुँदा काजकिरिया पतिले गरेको, पति कान्छा भारती पनि परलोक भएकोले नजिकको हकदार म निवेदिका हुँ। मेरो ससुरा स्व. खड्ग बहादुर भारती मोही र जग्गाधनी क्रमशः दुर्गा दास श्रेष्ठ र रत्न कुमारी भएको का.जि. डाँडापौवा गा.वि.स. वडा नं. ९ कि.नं. २४३ क्षे.फ.१-६-२-० र कि.नं. २६७ क्षे.फ. १-१४-१-० जग्गामा पहिले पतिले र हाल मैले जोतभोग गरी आएकोमा मेरो नाममा मोही नामसारी गरी पाउँ भनि निवेदन दिन जाँदा नलिई जग्गा जग्गाधनीले दर्ता गरेपछि वा तिम्रो नाममा रैकर परिणत दर्ता भएपछि मात्र निवेदन ल्याउनु भनी मेरो निवेदन दर्ता भएन। विपक्षी वीर बहादुरका पिता कृष्ण बहादुर उक्त जग्गाको मोही नै होइनन्। निजका छोराको मोहियानी हक नामसारी गरि लिन पाउँदैन। एका जग्गाधनीको जग्गामा अर्को व्यक्तिको नाम थर ठेगाना नै नमिल्ने व्यक्तिको कागजले जग्गाधनीले मोही पत्याएको मात्र मिल्दैन। निज लोक रत्न तुलाधर वा गजरत्न तुलाधर र जगत कुमारीले दुर्गा दास श्रेष्ठ र रत्न कुमारीको जग्गामा मोही पत्याउन सक्दैनन्। मोही हक विपक्षीका नाममा कायम गरी मोहियानी हकको प्रमाणपत्र दिइएको विपक्षी भूमीसुधार कार्यालयको निर्णय र काम कारवाही उत्प्रेषणको आदेशले बदर गरी म निवेदिकाको नाममा मोही हक नामसारी गरी दिनु भन्ने परमादेशको आदेश जारी गरी पाउँ भन्ने मुख्य रिट निवेदन व्यहोरा भएको पाईन्छ।

अब निवेदन माग बमोजिमको आदेश जारी हुने हो होइन भनि निर्णय दिनु पर्ने भै तत्सम्बन्धमा विचार गर्दा का.जि. डाँडापौवा गा.वि.स. वडा नं. ९ कि.नं. २४३ को क्षे.फ. १-६-

२-० र कि.नं. २६७ को क्षे.फ. १-१४-१-० जग्गाको साविक मोही खड्ग बहादुर भारती रहेकोमा निज मोही मिति २०३४ वैशाखमा परलोक भई निज मोहीका छोराहरु इन्द्र बहादुर भारती र कान्छा भारतीले तत्कालीन रामकोट गा.वि.स. मा उपस्थित भई उक्त जग्गा ०२१ सालमा सर्वेनापी हुँदा भूलवस मेरा बाबुको नाममा जोत लेखिन गएको हो। उक्त जग्गा कृष्ण बहादुर गिरीले नै जोत कमोद गरेको हुँदा उक्त जग्गा निज कृष्ण बहादुर गिरीकै नाउँमा मोही कायम गर्न मन्जूरी छ भनी मिति २०३४/१२/३० मा मन्जूरी दिएको र सोही सक्कल मन्जूरी तथा अन्य प्रमाण कागजका आधारमा विपक्षी भूमिसुधार कार्यालयको मिति २०३५/५/१६ का निर्णयले खड्ग बहादुर भारतीको नाम कट्टा गरी कृष्ण बहादुर गिरीको नाउँमा उक्त जग्गाको जोत कायम गरिएको देखिन आउछ। सो निर्णय गर्दा गा.वि.स., वडा नं., क्षे.फ. उल्लेख भएको गा.वि.स. को सिफारिस, मोही खड्ग बहादुर भारतीको छोराहरुले गरिदिएको मन्जूरी, पञ्चायतबाट भएको सिफारिस, सर्जमिन मुचुल्का समेतमा कि.नं.२४३ उल्लेख भएकोमा भूलवश कि.नं.१४३ लेखिन गएको हो। निज कृष्ण बहादुर गिरीको मृत्यु भई निजका छोरा विर बहादुर गिरीले बाबुको नामबाट मेरा नाउँमा मोही नामसारी गरी पाउँ भनी माग दावी गर्दा भूमिसुधार कार्यालयबाट स्थलगत सर्जमिन गरी कि.नं.१४३ लाई संशोधन गरी कि.नं.२४३ कायम गरी मिति २०६७/६/२० को निर्णयले वीर बहादुर गिरीका नाममा मोहीहक नामसारी भएको पाईन्छ।

निवेदिकाले मोहीको हकदार हुँ भनी दावी गरेपनि मालपोत कार्यालय कलंकीमा विर्ता जग्गा मोहीको हैसियतले दर्ता गरी पाउँ भनी निवेदन दिएको छु भनी रिट निवेदनमा उल्लेख गरेबाट निजको कथन नै विरोधाभाषपूर्ण रहेको अवस्था छ। नापीको समयमा भूलवस फिल्डबुकमा यि रिट निवेदिकाको स्व. ससुरा खड्ग बहादुर भारती भनी लेखिन गै सोही आधारमा २ नं. अनुसूचि तयार भएकोमा श्रेस्ता सच्याउनका लागि विपक्षी विर बहादुर गिरीका स्व. पिता कृष्ण बहादुर गिरीले खड्ग बहादुर भारतीको परलोक भएकोले जग्गाधनी र साँध साँधियार बुझी खड्ग बहादुर भारतीको नाउँ कट्टा गरी मेरा नाउँ जोताहा लेखी पाउँ भनी साविक रामकोट गा.वि.स. मा निवेदन दिँदा उक्त गा.वि.स. बाट सर्जमिन भै यि रिट निवेदिकाका ससुरा स्व. खड्ग बहादुर भारतीका हकवाला छोरा जेठा इन्द्र बहादुर र कान्छा निवेदिकाका पति कान्छा भारतीको मन्जूरी कागजका आधारमा गा.वि.स. बाट मिति २०३५/१/११ मा भूलबाट खड्ग बहादुर भारती लेखिन गएकोले जग्गा कृष्ण बहादुर गिरीले जोतीआएका छन् भनी सिफारिस गरी इन्द्र बहादुर र कान्छा भारती समेत भई संयुक्त रुपमा मिति २०३५/१/२७ मा भूमिसुधार कार्यालय काठमाडौँमा निवेदन पेश गरी सबै कागज प्रमाण बुझी जग्गाधनीलाई समेत बुझी वास्तविक जोताहा कृष्ण बहादुर देखिन आई जोताहा खड्ग बहादुर भारतीलाई कट्टा गरी दिने भनी

२०३५/५/१६ मा निर्णय भई मालपोत कार्यालयमा जनाउ दिएको भन्ने लिखित जवाफ र सो साथ पेश भएका कागजबाट खुल्न आएको छ। भूमीसुधार कार्यालयको मिति २०३५/५/१६ को निर्णयमा भूलवस कि.नं. १४३ लेखिन गएकोमा पछि कि.नं. २४३ संशोधन भइसकेको र विपक्षी विर बहादुर गिरीका पिताको शेषपछि निजका नाममा भूमि सम्बन्धि ऐन २०२१ को दफा २५, २६(१) बमोजिम मोही नामसारी भएको भन्ने देखिँदा रिट निवेदन माग दावी बमोजिमको आदेश जारी हुन सक्ने अवस्थाको विद्यमानता देखिन आएन। प्रस्तुत रिट निवेदन खारेज हुने ठहर्छ। प्रस्तुत रिट निवेदनको दायरीको लगत कट्टा गरी मिसिल नियमानुसार गरी यस अदालतको अभिलेख शाखामा बुझाई दिनु।

न्यायाधीश

उक्त रायमा म सहमत छु ।

न्यायाधीश

इजलास अधिकृत: कृष्णप्रसाद अधिकारी

सम्बत् २०७४ आषाढ महिना २५ गते रोज १ शुभम् ----- ।